Nr. 2. Kraków, luty 1903 r. Rok III.

MIESIĘCZNIK
TOWARZYSTWA SZKOŁY LUDOWEJ.
ORGAN ZARZĄDU GŁÓWNEGO.

Wychodzi ostatniego dnia każdego miesiąca.
Przedpłata wynosi 4 korony rocznie.

Adres Redakcyi i Administracyi:
Kraków, Studencka 5. II p.

Protokół z Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia T. S. L.

odbytego we Lwowie w sali ratuszowej 1. i 2. lutego 1903.

Posiedzenie 1. lutego rano zagaił o godz. 11-tej prezes Zarządu głównego Dr Bandrowski następującemi słowy:

»Ostatni zjazd Delegatów polecił Zarządowi głównemu, by w krótkim czasie zwołał Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie celem zreformowania statutu. Zarząd główny spełniając to polecenie, zaprosił Sz. Delegatów na dzisiejsze zebranie i wspólnie z komisyą przedstawia zmieniony statut. Nie występuję ze sprawozdaniem czynności, sądząc, że nastąpi to na zwyczajnym Zjeździe, który wkrótce się odbędzie — przypuszczam — w kwietniu. Pozwolę sobie tylko podać kilka szczegółów.

Od czasu Walnego Zgromadzenia daje się odczuć zwrot ku lepszemu, co widzimy dobitnie w Zarządzie głównym: agenda ogromnie się zwiększyła, zamiast dwóch — jest czterech urzędników, a jednego przydzielono wyłącznie do spraw czytelnianych. W krótkim przeciągu czasu pójdą sprawy jeszcze szybciej i trzeba będzie przystąpić do organizowania szerszego biura. Widać postęp na każdem polu.

Szkoła bialska doczekała się prawa publiczności i mamy nadzieję, że się doczeka i ukrajowienia. Z wiosną przyszłego roku przyjdzie do budowy nowej szkoły w Leszczynach, która powstaje ze składek centowych, zwanych »grosz na Szkołę Ludową«. Być może, że uda nam się otoczyć kresy zachodnie całym szeregiem szkół, które będą chroniły ludność od wynarodowienia. W Morawskiej Ostrawie rozwija się szkola pomyślnie i dojdzie niezawodnie do wysokości, na jakiej Zarząd główny postawić ją pragnie.

Na ostatniem posiedzeniu uchwalił Zarząd przyczynić się do budowy kilku szkół we wschodniej Galicyi. Powstała szkoła w Wołosowie i mamy nadzieję, że pójdzie tak dalej.

Nadzwyczajnym rozwojem odznacza się ruch czytelniany Towarzystwa. Przybyło czytelni około 80, po większej części we wschodniej Galicyi. Powstawanie czytelń ułatwione zostało przez pracę komisyi katalogowej, funkcyonującej prawie jako osobne ciało przy Zarządzie głównym. Przyszliśmy do posiadania centralnego zbioru książek.

Z radością konstatuję, że od czasu Walnego Zgromadzenia przybyło 44 nowych Kół i obecnie liczymy ich przeszło 120—128. Chociaż nie wszystkie spełniają swoje zadanie, w całości obraz ten przedstawia się bardzo korzystnie. Należy tu zaznaczyć ogromny napływ członków. Od Walnego Zgromadzenia przybyło ich przeszło trzy tysiące, i dotychczas jest ogółem do 16 tysięcy. Jeszcze jedną rzecz chciałbym podnieść. Pod względem finansowym — nie mógłbym powiedzieć, że rozwój jest silny. Powtarza się zjawisko, według mego zdania niepożądane, że Koła starają się zostawiać Zarząd gł. jego własnym funduszom i mimo wzrostu członków, poparcie Zarządu przez Koła jest małe. Muszę to skonstatować, bo statut powinien tu coś postanowić. Wszystkiego wpłynęło w 1902 r. niespełna

cztery tysiące koron. Zgromadzenie zrozumie, że przez to Zarząd jest skrępowany, bo obok kierowania akcyą całą, musi myśleć o pomnożeniu funduszów. Fundusz żelazny wynosi mniej więcej 85 tysięcy koron. Z tych cyfr widać, że Towarzystwo znajduje się w pełnym rozwoju, wymaga nie tylko dobrych chęci, ale czynów, by to dzieło, które nigdy nie upadło, a w ostatnich czasach zwraca się ku pełniejszemu rozwojowi, cele sobie zakreślone osiągnęło.

Od dawna kwestya statutu była na porządku dziennym, a dziś wybuchła silnie. Sądzę, że komisya statutowa i Sz. Zebranie obradując, będzie miało przedewszystkiem poprawę statutu na myśli i nie nadwerężając całości, naprawi niedostatki, które się gdzieniegdzie okazały i na rozwój Towarzystwa źle oddziaływały. Zwróciłbym się do Zebrania z prośbą, by naprawiając statut, istotnie zdążało do naprawy dzieła T. S. L.« (Oklaski).

Po powołaniu na sekretarzy pp. Buły i Prószyńskiego, postawił Dr Bandrowski w imieniu Zarządu gł. wniosek na zamianowanie Maryi Konopnickiej członkiem honorowym Towarzystwa. Wniosek przyjęto wśród oklasków.

Następnie skonstatował prezes, że w Zebraniu uczestniczy 37 Kół przez 105 delegatów, więc jest komplet (statut wymaga do kompletu 50 delegatów).

W szczególności reprezentowane są Koła: Borysław (A. Łukaszewski, Broniowski, Kielesiński); Brody (Barnat St., M. Feder, L. Kobylańska, F. Nikisz); Brzeżany (St. Wiszniewski, A. Paulo, W. Paulowa); Borszczów (K. Sołtys); Dobromil (A. Śliwiński); Dobra (Ł. Węgrzynowicz); Horodenka (Dr T. Milewski, O. Klimkiewiczowa, J. Krukowicz, Dr St. Skąpski, Dr H. Palester); Husiatyn (J. Rudzińska, St. Kawecki. A. Salawowa); Janów (D. Jaworski, H. Terlikowska, B. Bętkowski); Jarosław (Sucheni, Krischke, W. Ostrowski); Kołomyja (Moszyński); Krosno (Prof. Pietrzycki); Kraków I. (Edw. Uderski); Kraków akadem. (A. Baran, T. Buła, E. Długopolski, F. Duda, J. Dziedzic, J. Gościcki, J. Grzywiński, Z. Ihnatowicz, M. Mikoszanka, W. Wysocki); Kamionka Str. (St. Jodłowski); Lwów techn. (G. Sokolnicki, O. Pohlman, T. Nowakowski, H. Mościcki, J. Jankowski, M. Strzelecki, L. Reutt, K. Stroka); Lwów Pań (Aleksandrowiczówna, Wekslerowa, S. Jaworska, Bełtowska, W. Niedzialkowska, Lilienowa, Z. Serbieńska, Blautowa, J. Lewicka, Królikowska, Czarnocka, Orska, L. Wiśniewska, Poznańska, B. Bieńkowska); Lwów im. Asnyka (Kl. Kołakowski, W. Dalecka, H. Dybowska, M. Strzelecka, J. Mielnicki, A. Beyger); Lwów akad. (K. Argasiński, E. Dubanowicz, J. Diehl, J. Jastrzębska, T. Kaniowski, K. Kowalczewski, J. Leszczyński, J. Milczanowski, T. Moszyński, A. Sadzewicz, J. Wąsowicz, Wł. Wąsowicz, Tranda, Pruszyński, Skórski); Lwów T. T. Jeża (Dr B. Dulęba, J. Hłasko, J. Popławski, Dr Nusbaum, H. Pawlewska, Popławska); Limanowa (G. Wolfram); Nowy Targ (St. Ziemba); Olesko (Z. Ujejska, M. Demelówna, J. Dąbrowski); Sokolniki włośc. (J. Baran, Baczmański, Sołtys); Stanisławów Pań (Nemetzowa, Mroczkowska, M. Dydyńska); Stanisławów męskie (J. Sokulski, M. Nemoyski); Stryj (W. Opolska, W. Kubelkowa); Tarnów (J. Szypuła); Tuchów (H. Hudetz); Żółkiew (J. Moczydłowski, I. Skorupski, Dr. Opieński, J. Duczymiński, E. Obertyński); Załośce (J. Podhalicz); Szczakowa (St. Nowicki); Złoczów (M. Gniady, Cz. Pieniążkiewicz); Dublany (Prof. Chaniewski, Wejgelt, Kraszewski, Kawecki, Heinzelman); Schodnica (Z. Odrzywolska, Adamowicz); Trembowla (A. Fertig); Tarnopol (W. Ferenz, L. Sommer, J. Zamorski); Drohobycz (Kiedacz, Łopuszański); Przemyślany (Manaczyński).*)

Dr Adam referuje sprawę statutu. W skład komisyi, która statut miała opracować, wchodzili pp. Bandrowski i Gertler z ramienia Zarządu głównego, zaś z łona Zjazdu pp. Aleksandrowiczówna, Dulęba, Opieński, Próchnicki, Tranda i Wąsowicz. Statut opracował Dr Próchnicki, regulamin dla związków okręgowych Dr Dulęba, a następnie przyjęła je komisya z drobnemi zmianami. Dr Adam kończy przemówienie wnioskiem: Zjazd wybiera komisyę statutową złożoną z 24 członków Zjazdu i 7 tych, którzy statut opracowali.

Przyjęto z dodatkiem p. Adamowicza, że pierwszeństwo przy wyborze mają delegaci z prowincyi.

---

*) Niektórzy z Delegatów z powodu nieprzybycia reprezentowani byli przez upełnomocnionych zastępców.

Następnie przyjęto wniosek p. Wąsowicza, by wybrać komisyę wnioskową z 16 członków złożoną.

Podczas zarządzonej przerwy ułożono listę obu komisyi i Zjazd przyjął ją bez zmiany.

W tej chwili weszła na salę Marya Konopnicka.

Krótko przemówił do niej Dr Bandrowski, wręczając jej dyplom honorowy, Konopnicka odpowiedziała w serdecznych słowach.

Na tem zamknięto pierwsze posiedzenie.

Po południu obradowały komisye.

Posiedzenie drugie 2. lutego 1903 rano, 20 minut po 11-tej rozpoczęto.

Dr Bandrowski powoławszy na weryfikatorów protokołu pp. Uderskiego i Wekslerową, udzielił głosu referentowi regulaminu Dr Dulębie, który zaznaczył, że zmiana nastąpiła ze względów formalnych i rzeczowych.

Formalnych, bo zmianę regulaminu uchwalił ostatni Zjazd, — rzeczowych, bo organizacya okręgowa doda siły Towarzystwu, a koszta administracyi i lustracyi zmniejszą się.

Potem przechodzi referent paragrafy kolejno.

§§ 1—10 przyjęto bez zmiany.

Przy § 11 postawił p. Wąsowicz poprawkę: »wydatki połączone z lustracyami Kół ponosi Zarząd główny«.

Przeciw poprawce występowali p. Dulęba, bo i tak Zarząd główny tylko cztery tysiące koron otrzymał od Kół, i p. Małodobry, który zaznaczył, że w tym wypadku zwracałby Zarząd gł. Kołom część tych pieniędzy, które mu one wysłały, byłaby niepotrzebnie długa manipulacya. Wniosek upadł.

Do § 12 lit. a) dodał p. Wąsowicz po słowach »lustracyę Koła« poprawkę: »a w miarę potrzeby i możności także lustracyę czytelń ludowych i wypożyczalń w danym okręgu przez Koła związkowe utrzymywanych«.

Zbijali wniosek pp. Argasiński i Opieński, twierdząc, że przyczyniłoby to kosztów, a zresztą pod lustracyą Koła rozumie się lustracyę wszystkich działów, więc i czytelń. Wniosek przeszedł.

P. Odrzywolska zaznacza, że jeszcze przyjęcie regulaminu zależy od przyjęcia statutu § 42 l. 10, radzi nad sprawą tą dobrze się zastanowić.

Przewodniczący poddaje pod dyskusyę § 42 l. 10 statutu.

P. Adamowicz po obszernem przemówieniu stawia wniosek po słowie »miejscowych« — »za porozumieniem z niemi«.

P. Haniewski dodał »w miarę potrzeby i za porozumieniem z niemi«.

Po przemówieniach pp. Demelównej, Dr Adama i Dr Próchnickiego wniosek p. Haniewskiego upadł, wniosek p. Adamowicza, przyjęty i przez komisyę, przeszedł.

§ 42 l. 10 statutu przyjęto.

Statut referuje Dr Próchnicki.

§ 1 przyjęto.

Do § 2 d) dodał p. Wiśniewski »urządzanie warsztatów wędrownych dla przemysłu domowego«. Poprawka upadła, paragraf przyjęto.

§§ 3—4 przyjęto.

Na tem zakończono o 1-szej posiedzenie ranne.

Posiedzenie trzecie 2. lutego 1903 po 3-ciej po południu.

§§ 5—9 przyjęto.

Przy § 10 podał p. Argasiński, co do wykluczenia członków: »nieprzyjętemu przez Zarząd Koła przysługuje prawo odwołania się do Zarządu główn.« zamiast ostatniego zdania w tym paragrafie. Poprawka upadła.

Przy § 11 podał p. Wąsowicz im. komisyi wnioskowej, wniosek Koła tarnopolskiego, by włościańskim Kołom zniżyć wkładkę na 1 K. Wniosek upadł.

§ 12 przyjęto.

Przy § 13 wniósł p. Kaniowski: »Zalegający z wkładką roczną traci prawa członka«. Poprawka upadła.

§ 14 przyjęto.

W sprawie utworzenia szkoły w jednej z gmin w okręgu Koła w Janowie, uchwalono w zasadzie 2000 kor. do dyspozycyi Koła janowskiego po poprzedniem przeprowadzeniu wstępnych pertraktacyi.

Na budowę szkoły w okręgu Przemyślańskim wyznaczono również kwotę 2000 kor. za poprzedniem przeprowadzeniem odpowiednich kroków przygotowawczych. — Na tem zakończono.

OKÓLNIK!

Do Zarządów Kół miejscowych T. S. L.

Zarząd główny na posiedzeniach swych z dnia 11. listopada 1902 r. i 30. stycznia b. r. postanowił zwrócić się do Zarządów wszystkich Kół miejscowych T. S. L. z wyjaśnieniem stanowiska naszego Towarzystwa wobec stronnictw politycznych w naszym kraju.

Towarzystwo »Szkoły Ludowej« ma jedynie na celu szerzenie oświaty narodowej wśród ludu.

Wszelkie wprowadzenie pierwiastków partyjno-politycznych do naszej organizacyi musiałoby osłabić zaufanie a tem samem poparcie i ofiarność społeczeństwa na cele T. S. L.

Zarząd główny spełnia swój obowiązek zwracając się do wszystkich Kół naszego Towarzystwa z usilną prośbą i uwagą, by unikały wszystkiego w działalności swojej, co mogłoby nasuwać przypuszczenie, że Towarzystwo »Szkoły Ludowej« służy temu lub owemu stronnictwu politycznemu.

Z ruchu Kół.

Koło Podgórskie. Chcąc uregulować stosunek Koła do Towarzystwa „Szkoły Ludowej“ — postanowiła sekretarka, aby czas od założenia tego Koła w czerwcu r. z. do stycznia r. b. uważać za rok skończony i w tym celu zwołała Zgromadzenie walne na 11 b. m., by uskutecznić nowy wybór Zarządu. Zgromadzeniu przewodniczył najstarszy wiekiem z wydziałowych, pan dr. S. Aronsohn, który we wstępnem przemówieniu oddał hołd pamięci zmarłego prezesa Koła dr. Marka Peipera — poczem przeszło się do porządku dziennego.

Sekretarka Koła, p. Aniela Korngutówna, zaznaczyła w swojem sprawozdaniu, że działalność Zarządu w minionym roku z braku materyalnego i moralnego poparcia musiała się ograniczyć na zorganizowaniu i prowadzeniu kursu analfabetów — ale, że uczyniono już przygotowania, by jeszcze w bieżącym sezonie urządzić szereg popularnych wykładów naukowych z dziedziny hygieny, historyi i literatury polskiej. Mają także przyjść do skutku projektowane już dawniej wieczorki popularne za wstępem 10 i 20 halerzy, by szerokim masom proletaryatu dać godziwą rozrywkę. Wniosek p. Anieli Korngutówny, by założyć w Podgórzu bezpłatną czytelnię czasopism i gazet, gdzie odbywaćby się także mogły pogawędki i odczyty — przekazano nowemu Zarządowi do zbadania i przeprowadzenia.

Według sprawozdania kasyerki, obrót kasowy od czerwca r. z. do stycznia r. b. wykazuje w dochodach sumę 194 kor., w wydatkach 188 kor. i 32 halerzy.

P. Ignacy Danciger przedłożył obecny stan kursu dla analfabetów. Kurs ten składa się z dwóch klas, każda klasa ma oddział męski i żeński. Klasę I-szą analfabetów w oddziale żeńskim prowadzi p. Sabina Korngutówna; w oddziale męskim p. Ignacy Danciger. Klasę II-gą w oddziale żeńskim prowadzi p. Adela Silbermanówna, w męskim p. B. Rapaport. Rachunków udziela w oddziale męskim p. Szymon Altendorf, w oddziale żeńskim p. Baumgartenowa. W klasie pierwszej udziela się nauki pisania, czytania i rachunków; w klasie drugiej używa się książek takich, jak w szkole przemysłowej; uczniowie i uczennice piszą dyktaty, samodzielnie wyrabiają zadania na podany temat; nadto udziela się im lekcyj historyi polskiej. Postępy w nauce są znaczne, a zasługa nauczycieli i nauczycielek (uczą bezpłatnie) tem większa, że większość uczniów i uczennic trzeba uczyć mówić po polsku.

Po udzieleniu absolutoryum ustępującemu

Zarządowi, wybrano nowy Zarząd, w skład którego weszli: p. Władysław Liban, prezes, pani Baumgartenowa wiceprezesowa; Aniela Korngutówna (powtórnie) sekretarka, zast. p. Bertold Rapapport; p. Helena Goldfingerówna (powtórnie) kasyerka, zast. p. Szymon Altendorf. Nadto zaproszono do wydziału: dr. Koplera, dr. Piska, dr. Willera, p. Dancigera, p. Samuela Breitera i mecenasową Runię Aronsohn.

Świeżo ukonstytuowany Zarząd weźmie sobie za zadanie starać się usilnie o rozwój Koła, by rozszerzyć zakres działania, naturalnie w ramach przepisanych statutem T. S. L.

Ponieważ do wydziału weszło kilka młodych sił, jest nadzieja, że praca będzie teraz wydatniejszą.

Z działalności poprzedniego Zarządu podnieść jeszcze należy wzięcie udziału w jubileuszu wielkiej poetki polskiej Maryi Konopnickiej, przez wręczenie jej osobnego adresu od członków Koła — oraz starania poczynione dla uzyskania subwencyi od magistratu miasta Podgórza dla szkoły analfabetów żydowskich w kwocie 50-ciu koron.

Koło liczy obecnie 58 członków. Do kasy Zarządu głównego przesłano za rok miniony 20 kor. tytułem połowy wkładki b. dożywotniego członka, nieodżałowanej pamięci dr. Marka Peipera.

Wobec tego, że zamknięto rachunki zeszłoroczne z sześcioma niespełna koronami w kasie — Zarząd Koła, na wniosek p. Anieli Korngutówny postanowił przesłać Zarządowi głównemu tylko tą kwotę — a nadto przyrzeka uiścić się na ten rok z przepisanej statutem połowy wkładek wszystkich swoich członków.

Koła stanisławowskie. Stanisławowskie Koło męskie, następnie zaś Koło pań T. S. L. odbyły doroczne Walne zgromadzenia. Równie jak tamto, tak i to gorliwą około szerzenia narodowej oświaty na wschodnich granicach naszych rozwinęło działalność. Owocem zapobiegliwej pracy kobiet w roku ubiegłym jest szkoła w Wołosowie koło Nadwórny, oddana do użytku publicznego d. 1. września r. 1902. Do szkoły tej uczęszcza 53 dzieci, oprócz tego istnieje tam kurs dla dorosłych analfabetów, który prowadzi kierownik szkoły p. Soczyński. Prawdziwym opiekunem i ojcem szkoły i dziatwy polskiej w Wołosowie jest ks. Janowski z Nadwórny, który gminę często odwiedza, co niedzieli msze św. odprawia, udziela dziatwie nauki katechizmu i losem jej żywo się interesuje. Koszta adaptacyi i urządzenia szkoły tej wynoszą 1528 kor., uroczyste otwarcie jej zaś odbędzie się na wiosnę r. b. Pomyślnie także się rozwija założona przez te Koła szkoła w św. Stanisławie, gdzie założono także w r. z. wypożyczalnię książek; obok szkoły istnieje także kurs dla analfabetów. Koło pań postanowiło akcyę w budowaniu szkół i zakładaniu czytelń i wypożyczalń miejskich prowadzić odtąd łącznie z Kołem męskiem, wobec czego można tej wspólnej pracy obywatelskiej pomyślne rokować owoce. Koło męskie otwarło w dniu 22. lutego b. r. czytelnię ludową w Jezupolu nad Dniestrem.

Wykaz składek na „Dar narodowy 3 Maja“

nadesłanych do Kasy Zarządu głównego Tow. S. L. w r. 1903.

Lista		K	h
	Kraków.		
37	J. Szczepański . . .	8	30
38	Dr S. Stafiej . . .	2	—
110	Dr Jul. Gertler . .	3	—
116	Dr Bron. Guńkiewicz	5	—
120	Dr Henr. Judkiewicz	4	—
178	Ignacy Sobolewski	9	—
180	Mar. Wiewiórowski .	4	—
185	Gustaw Steingraber	4	40
212	Dr Gustaw Bielański	4	—
233	Dr K. Kramarzyński	1	—
237	Dr Winc. Łepkowski	1	—
921	Ks. Jan Łabaj . . .	2	—
947	Józef Kulczyński . .	—	32
971	Kar. Berberowska .	32	32
	Do przeniesienia .	80	34

Lista		K	h
	Z przeniesienia . .	80	34
3653	Dr B. Wicherkiewicz	50	—
		130	34
	Stanisławów.		
—	Ksaw. Mrśczkowska .	100	—
	Husiatyn.		
1640	Stan. Kawecki . . .	5	86
	Lisko.		
—	Aleks. Śliżyński . .	10	15
	Do przeniesienia . .	246	35

Lista		K	h
	Z przeniesienia . .	246	35
	Wieliczka.		
3349	Jan Macial	6	80
	Rudki.		
2560	Karol Surówka . . .	5	—
	Radomyśl.		
2519	Józef Karpiński . .	2	10
	Śniatyn.		
2762	K. Baecker	13	70
	Razem . .	273	95

Nakładem Tow. „Szkoły Ludowej“. — Odpowiedzialny redaktor Stanisław Nowicki.
Czcionkami Drukarni Literackiej w Krakowie (Jagiellońska 10) pod zarządem L. K. Górskiego.